

ULUSLARARASI HÜR İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU'NUN (UHİSK-İCFTU) 3-7 NİSAN 2000 TARİHLERİ ARASINDA YAPILAN 17. KONGRESİNDE ELE ALINAN RAPOR

Çev. Ali TARTANOĞLU

KÜRESELLEŞME VE DAYANIŞMA

1. Küreselleşmenin anlamı

Küreselleşme, geçmişte ekonominin uluslararasılaşması olarak bildiğimiz olgunun temel göstergesi olan "uluslararası ticaretin genişlemesi"nin çok ötesinde, bir karşılıklı bağımlılık derecesini ifade eder. Üretimin, çokuluslu şirketlerin uluslararası yatırımlarında büyük artışlarla birlikte, ulusal sınırları aşarak bütünleşmesini içerir. Örneğin yaklaşık yüz yıldır coğrafi olarak ve ulusal düzeyde yoğunlaşmış otomobil üretimi, bugün, düzinelerce ülkede çok sayıda yan şirket tarafından üretilen tamamlayıcı parçaların bir merkezde birleştirilmesiyle üretilen arabalar biçiminde ve global düzeyde yapılmaktadır. Örneğin General Motors'un bütün dünyada 100 bin adet yan üretici şirketi vardır.

Küreselleşme sadece üretim ve ikmal ilişkilerinde bir değişim de değildir. Hizmet sektörünü etkilemektedir; özel ve kamusal hizmetlerin teslim ve satışı, hala yerel piyasalara ve koşullara uyumlu olmasına rağmen, gittikçe artan ölçülerde çokuluslu şirketler tarafından yapılmaktadır. Küreselleşmenin bir boyutu da, yaygın ve karmaşık bir "ikmal sağlayan yan şirketler ağı"dır.

Küreselleşme aynı zamanda, görülmemiş bir hız ve yoğunlukta sermaye hareketi demektir. Bu karşılıklı bağımlılık ve bütünleşme, yeni teknolojiler tarafından, özellikle enformasyon teknolojisi tarafından kolaylaştırılmakta ve hızlandırılmaktadır.

Her ne kadar küreselleşme, dünyayı daha yakından birbirine bağlayan bir dizi teknolojik ve başka değişim ile ilintiliyse de, küreselleşmenin gelişmesini ciddi biçimde etkileyen ideolojik unsurlar da vardır. Piyasaların, bu piyasalardaki aktörlerin ve insan toplumlarındaki örgütlerin hikmetin ve rolünün abartılması, bir "serbest piyasa dogması"nı ortaya çıkarmıştır. Oysa sorumluluk anlayışına dayalı bir küreselleşme stratejisi, dogma olanla kaçınılmaz olanın birbirinden ayrılmasını gerektirir. Aksi taktirde küreselleşme, ilerlemeyi, gelişmeyi sabote eden ve toplumu manen yıkan anti-sosyal politikalar ve uygulamalar için son derece elverişli bir mazeret ve açıklamadır.

Bilindiği üzere küreselleşmenin derin sosyal ve siyasi etkileri vardır. Dünya nüfusunun çok büyük bir kısmı için dışlanma tehdidini, ciddi işsizlik sorunlarını, ücret ve gelir farklılıklarının artmasını beraberinde getirmektedir. Tam anlamıyla ulusal düzeyde bir ekonomik politika veya kolektif davranış oluşturulmasını son derece güçleştirmektedir.

Zenginle yoksul arasındaki fark bütün dünyada büyümektedir. 1960'ta, en zengin ülkeleri oluşturan yüzde 20 ile en yoksul ülkeleri oluşturan yüzde 20 arasındaki fark 30'a 1'dir. Bu oran 1990 da 60'ta 1'e, 1997'de 74'te 1'e yükselmiştir. Dünya Bankası'na göre, Alt-Sahra Afrika'sında gelir düzeyi son yirmi yılda her yıl binde 7 düşerken, sanayileşmiş ülkelerde ortalama gelir her yıl yüzde 2 düzeyinde artmıştır. Son on yıl boyunca, sanayileşmiş ülkelerde sayıları gittikçe artan aile, düşük ücretli, güvenilmez işlere veya sosyal yardımlara muhtaç hale gelirken yüksek ücretlilerin gelirleri, ortalamadan çok daha hızlı yükselmiştir.

Küreselleşmeye, onu başımızdan savmaya çalışarak veya yok sayarak karşı koyamayız. Değişimi yönlendirmenin, küreselleşmeyi düzenlemenin ve yapılandırmanın yollarını bulmak gerekir ki, bu değişim halk iradesine bağlansın, temel hakları desteklesin, mümkün olduğu kadar çok sayıda insana refah getirsin. Sendikaların küresel görevi, uluslararası düzeyde politikayı etkilemek, hükümetleri ve şirketleri küreselleşmenin sorumluluğunu kabule ikna etmek ve uygulanabilir, etkili bir dayanışma yaratmaktır.

Küreselleşme genel olarak birbiriyle ilişkili çeşitli gelişmelerin ve süreçlerin bir sonucudur. Bunlar arasında, çokuluslu şirketlere daha büyük roller sağlayan doğrudan yabancı yatırımların artması ve göreceli önemi; mali piyasaların uluslararasılaşması; iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişmesi ve

yaygınlaşması; kuralsızlık ve liberalleşme; kamu sektörünün özelleştirilmesi vardır.

A. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları

Son 30 yılda uluslararası karşılıklı ekonomik bağımlılık, büyük ölçüde Doğrudan Yabancı Yatırımların (DYY, üretken servetlerin yabancılar tarafından oluşturulması veya servetlerin, değerlerin yabancılar tarafından satın alınması) çarpıcı bir şekilde artmasıyla ortaya çıkıp gelişmiştir. 1970'lere kadar uluslararası faaliyet, esas olarak ulus-devletler arasında mal mübadelesi, bir başka anlatımla uluslararası ekonominin itici gücü olan ticaret biçiminde idi. O tarihten sonra, sermayenin küresel ekonomi içinde hareketi, artan bir önem kazanmıştır. Bu sistemin değişmesinde temel rolü, Doğrudan Yabancı Yatırımlarla iç içe olan çokuluslu şirketler ve kurumlar oynar. Bir firma, sadece denizaşırı ihracat yapmakla çokuluslu şirket olmaz; faaliyetlerinin bir kısmına, yurt dışında yatırım yaparak, yer değiştirtmesi de gerekir.

1980'lerde uluslararası ticaret Gayri Safi Milli Hasıladan (GSMH), doğrudan yabancı yatırımlar ise uluslararası ticaretten iki kat daha hızlı artmıştır. Bu durum, çokuluslu şirketlerin dünya ekonomisi içerisinde artan rolünün göstergesidir.

BMTKK (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı - UNCTAD) 1999 yılı Dünya Yatırım Raporuna göre, 1998 yılında çokuluslu şirketlerin dış faaliyetlerinin toplam değeri 11 trilyon dolara ulaşmıştır. Bu değer, 4 trilyon dolar olan dünya ihracat değerinin bir buçuk katıdır. Bir başka anlatımla DYY, küreselleşmenin, dünya ticaretine göre daha güçlü ve görünür bir boyutudur. BMTKK, firmalar arası ticaret payının toplam ticaretin yaklaşık üçte biri kadar olduğunu tahmin etmektedir. Bunun bir sonucu olarak, uluslararası üretimin artması, sadece piyasaları birleştirmekle, birbirine bağlamakla kalmamakta, aynı zamanda geçmişin uluslararası entegrasyonunda meydana gelenlerden farklı olarak, tek tek ülkelerin üretim sistemlerini de gittikçe artan oranda birbirine bağlamaktadır.

B. Mali Piyasalar

İkinci Dünya Savaşından sonra, uluslararası döviz kurunda bir istikrar ölçüsü sağlamak üzere oluşturulan ve Uluslararası Para Fonu (UPF), Dünya Bankası gibi uluslararası mali kuruluşların oluşumuyla sonuçlanan Bretton

Woods döviz kuru sistemi, 1970'lerde çökmüş ve esnek kur sistemi uygulaması başlatılmıştır. Ulusal düzeyde uygulanan bir çok sermaye kontrolü kaldırılmış, bunu 1980'lerde mali sektörün önemli ölçüde bozulması izlemiştir. Sonuç, sermayenin dünya çapındaki dev hareketliliği olmuştur. Günlük parasal işlemlerin miktarı 1.5 trilyon doların üstüne çıkmış; sınır ötesi borçlanmalar patlamış ve sürekli olarak yeni mali kuruluşlar oluşmaya ve yeniden yapılanmaya başlamıştır.

Mali piyasalar ve bu piyasalardaki kilit oyuncular, ulusal hükümetlerin güçlerini kesin şekilde sınırlayan bir rol geliştirmiştir. Zayıflayan ulusal bağımsızlığın yerini, 1997'de Asya'da başlayan ve bütün dünyaya yayılan ekonomik ve mali krizin arkasındaki spekülasyon unsurlarının da gösterdiği üzere, bu piyasaları yöneten etkin uluslararası kurallar almamıştır. Bu krizin açıkça ortaya koyduğu bir başka husus da, çalışanların asıl mağdurlar olduğudur. Yanlış işleyen küreselleşmenin yıkıcı sonuçlarını onlar yaşamak zorunda kalmıştır.

Uluslararası sendikacılık hareketi içerisinde ve gerçekte küresel toplulukta, sürecin keskinleşmesinin artan olumsuz sonuçlarını önlemek için bir şeyler yapılması gerektiği konusunda yüksek bir kararlılık vardır. Yıllar boyunca UHİSK (ICFTU) bu amaçla alınması gereken önlemler üzerine, esas olarak bu süreçlerin uluslararası düzeyde etkin biçimde düzenlenmesi yollarının araştırılması anlamında pek çok öneri ortaya atmıştır.

Bunun bir amacı, spekülasyonu, para tacirlerine olan maliyetini artırarak kırmak ve büyük çaplı mali çöküş riskini azaltmaktır. Önerilen çözümlerden biri olan Tobin vergisi, yani sermaye hareketinin sağladığı yararların hiç birinden fedakarlık etmeden piyasanın düzenlenmesine, düzeltilmesine yardımcı olmanın bir yolu olarak kısa vadeli mali işlemlerin vergilendirilmesidir.

Küresel mali istikrar ve istikrarlı bir kalkınma için yeni bir mimariyle birlikte, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nda bir reforma da gerek vardır; ki bu kuruluşların programları iyi bir yönetim, insan hakları ve temel çalışma standartlarına saygı geliştiresin, istihdamı artırsın, kilit alanlarda kamu hizmetlerinin koşullarını hazırlasın.

Bu önlemlerin amacı, mali piyasa operasyonlarını spekülasyon işlemlerden, kısa vadeli kar amacından uzaklaştırıp, iyi ve güvenli bir istihdam yaratan uzun vadeli, verimli yatırımların desteklenmesine yönlendirmektir. Bu ön-

lemler, hükümetleri ve uluslararası kurumları, genellikle mali gerilim ve istikrarsızlığın temel nedeni olan sosyal sorunlara çözüm aramaya teşvik edecek; yapısal değişimle sosyal adaleti birleştiren istikrarlı bir kalkınmayı destekleyecektir.

Küresel Ekonomik ve Mali Kriz

"Asya ve Rusya ekonomik ve mali krizleri, dünya ekonomisini üçüncü bir gerileme, üçüncü bir durgunluk dönemine sokmuştur. Bunun yükünü ise çalışanlar, yoksullar ve özellikle kadınlar çekmek zorunda kalmıştır. Asya'da yaşam standartları çökmüş ve işsizlik dalgalar halinde yükselmiştir; Rusya'da iş gücünün dörtte biri altı ay boyunca ücretlerini alamamış; yaygın iflaslar daha da yaygın bir yoksulluğa yol açmaktadır. Bu krizlerin, ekonomik büyümelerinde bir gerilemeyi, işsizlik ve yoksulluğun azaltılmasında bir başarısızlığı zaten yaşamakta olan Latin Amerika ve Afrika'ya yayılma riski hâlâ vardır. Başka bölgeler, özellikle Avrupa Birliği (AB) ve ABD, yavaşlayan büyümeye rağmen bu deneyi sürdürmektedir. Küresel ekonomi karşılıklı bağımlılık durumundadır, azalan ticaret ve tehlikeli bir biçimde patlamaya hazır menkul kıymet borsaları, azalan talep ve azalan üretimin yanı sıra istihdam üzerindeki yıkıcı etkisiyle tam bir küresel gerilemeyi, küçülmeyi ateşleme tehdidi oluşturmaktadır.

Krizin asıl nedeni, düzenlemelerin ulusal ve uluslararası çerçevesi yeterince oluşturulmadan küreselleşme ve mali liberalizasyon peşinde koşulması, yani kötü uygulanan ekonomik ve sosyal politikalarıdır. Yeni oluşan mali piyasalar, sorumluluk, açıklık ve tedbirli düzenlemelere dayalı bir sistem oluşturulmadan, yoğun bir kısa vadeli kredi ve portföy yatırımları akışı ile karşılaşmışlardır. Bankacılar ve mali kuruluşlar, maliyeti finans sektörü içinde de hiç yabana atılmayacak kitlesel işsizlikler olarak ortaya çıkan çok büyük karar verme hataları yapmıştır. Bu kriz, yolsuzluk ve kurumsal iflasın, Uzun Vadeli Sermaye Yönetimi gibi kapalı fonların çöküşüyle açığa çıkan kendine özgü sorunlara yol açmıştır.

Tayland'daki krizin Temmuz 1997'de başlamasından itibaren, uluslararası ekonomide siyasi karar mekanizmasına hükmeden Bretton Woods Kuruluşları (Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası) ile G-7 (yedi sanayileşmiş ülkenin oluşturduğu grup) hükümetleri, bir kontrol altına alma stratejisi izlemiştir. Mağdurların sayısı arttığına göre, kontrollerin başarılı olamadığı açık-

tır. Küresel ekonominin krizi, UPF ve Dünya Bankasının 1998’de yapılan yıllık toplantılarına da egemen olmuş, ancak hükümetler etkin uygulamalar konusunda anlaşamamışlardır. G-7 ülkeleri, büyümeyi yeniden canlandırıp yeni iş alanları yaratılmasını özendirerek, dolayısıyla dünya ekonomisine TALEP enjekte ederek bir küresel gerilemeyi, küçülmeyi önlemek, bunun için de daha uyumlu kararlar almak zorundadırlar. Ayrıca, Maliye Bakanlarının ve Merkez Bankaları başkanlarının Ekim 1998 kararlarının da ötesine geçerek, şu anda yaşanmakta olan bulaşıcı hastalığın bir daha hiç yaşanmamasını sağlamak üzere düzenleyici bir çerçeve oluşturmaları da gerekmektedir." (UHİSK (ICFTU) -TUAC’ın küresel ekonomik kriz üzerine Aralık 1998 kararının bir özeti.)

C. Kuralsızlık ve Liberalizasyon

Pek çok ülke, küresel, bölgesel ve ikili ticaret ve yatırım anlaşmalarının bir sonucu olarak ticaret ve yatırım konusundaki engelleri azaltmışlardır. Bu engeller arasında ticaret kotaları ve gümrük tarifeleri kadar, ulusal sermaye denetimleri de vardır. Farklı ülkelerde farklı hızda cereyan etmesine rağmen kuralsızlaşma ve liberalizasyon, bütün dünyayı etkisi altına almıştır. UPF ve Dünya Bankası gibi başlıca mali kurumlar da programlarında yer alan, piyasa ekonomisi politikalarının uygulanmasını kolaylaştırıcı teşviklerle, bunun sorumluları durumundadır.

1980’ler ve 1990’larda, küresel piyasanın yayılma alanına giren bir çok ülke, ama özellikle Asya ülkeleri, büyük miktarda yatırım almış ve ihracatlarını geliştirmişlerdir. Sovyet Blokunun çökmesiyle birlikte, bir çoğu daha önce merkezden planlanan ekonomiler, küresel piyasaya katılımlarını artırmış ve doğal olarak da bu piyasaların daha çok etkisinde kalmışlardır.

Bu dönemde kalkınmakta olan pek çok ülke de piyasa ekonomisine yönelmiş, bir çoğu UPF ve Dünya Bankasının ihracat ağırlıklı yapısal değişim programlarının baskısına maruz kalmıştır. Ekonomik reformlar, genellikle büyük devlet işletmelerinin özelleştirilmesini ve kamu hizmetlerinin çarpıcı biçimde gerilemesini beraberinde getirmiştir.

Küresel ticarete artışa yol açan temel itici güçlerden biri, küresel ve bölgesel düzeyde hükümetler arası ticaret anlaşmalarının bir çerçeveye oturtulması olmuştur. Küresel düzeyde 50 yıldır GATT (DTÖ –Dünya Ticaret Örgütünün öncülü) bünyesinde süren tartışmalar, ticarete gittikçe azalan kısıt-

lamaların bulunduğu bir dünyanın oluşmasına ve sayısı gittikçe artan sektörlerde ticaretin liberalizasyonunu öngören dünya çapında anlaşmalara yol açmıştır. Bölgesel düzeyde ise, serbest ticaret bölgelerinin kurulması ve öteki ekonomik düzenlemeler, örgüte üye ülkelerde daha yüksek bir ticaret düzeyinin uyarını olmuştur. Dünyanın hemen her yerinde kendine özgü bölgesel veya grupsal serbest ticaret anlaşması vardır. Avrupa'da Avrupa Birliği, Afrika'da SADC, Güney Amerika'da MERCOSUR ve Andean Paktı, Kuzey Amerika'da NAFTA, Güney Doğu Asya'da ASEAN, Pasifik'in her iki yakasındaki Asya ve Amerika ülkelerini kapsayan APEC gibi...

Kuşkusuz, entegrasyondaki bu hızlanma yeni ilişkiler ve gerçekler yaratmış; uluslararası üretim, dünya ekonomisinin esasını oluşturan yapısal bir özellik kazanmıştır.

Sosyal Avrupa

Entegrasyonun, geçen kırk yıl boyunca Avrupa Birliği çerçevesinde sağladığı başarı, en başından itibaren toplumsal unsurların da, bu bütünlüğün içinde olması konusunda bir çok şey yapılmasını gerektirmiştir. Bu unsurlar sadece, Avrupa sendikalarının ulaşmak için çok mücadele etmek zorunda kaldıkları bir başlangıcı oluştururken, bu başlangıç da, bu dönemde ekonomik ve sosyal gelişmenin karşılıklı birbirini desteklemesinin sağlanmasında en önemli unsur olmuştur.

1957'de Avrupa Topluluğu'nu oluşturan Antlaşma, ticaret ve yatırım için, üye ülkelere ekonomik bütünleşmeden yarar sağlayacakları konusunda güven veren temel bir çerçeve sağlamıştır. Antlaşma, iş sağlığı ve güvenliği başta olmak üzere sosyal unsurlar da içermektedir. Bu unsurlar, nihai olarak Avrupa Birliği Sosyal Şartı'nın taslağını oluşturmuştur. İkincisi, Antlaşma, yoksul bölgelerin kalkınması için bir sosyal fon öngörmektedir. Bu fon, başlangıç için çok küçük olmakla birlikte, yoksul ülkelere yüksek standartları kabul etmenin maliyetini karşılayabilecekleri konusunda da güven vermiştir.

Kuşkusuz, 1957'den bu yana, Sosyal Şart'ın (tam adıyla, Temel Sosyal İşçi Hakları Avrupa Topluluğu Şartı) 1989'da tamamlanması; sosyal ve bölgesel fonların artırılması ve Avrupa Birliği Ekonomik ve Sosyal Komitesi aracılığıyla üç taraflı (işçi işveren hükümet, A.T.) etkin görüş alışverişinin hazırlanması, nihayet 1979'dan bu yana seçimlere dayalı bir Avrupa Parlamentosunun kurulması dahil, öncelikle kararlı sendikal mücadele sayesinde çok şey

değiştirilmiştir. Daha yakın dönemde, bir dizi ortak komite aracılığıyla yaygın bir sektörel sosyal diyalog geliştirilmiştir. Aynı şekilde, Maastricht Antlaşmasının bir sonucu olarak, Avrupa'daki sosyal taraflara (işçi-işveren, A.T.), örneğin sabit süreli sözleşmeler ve part-time çalışma konusunda olduğu gibi, çeşitli konularda yasa önerileri hazırlamaları için geniş yetkiler tanınmıştır.

Bu üç faktörler –sosyal mevzuat, sosyal fonlar ve demokratik danışma-Avrupa Birliği'nin başarısını büyük ölçüde desteklemiş, hatta belki kesinleştirmiştir. Avrupa bütünleşmesinin sosyal boyutunu oluşturma mücadelesi, sendikaların hem sosyal hem ekonomik gelişme için mücadelesiyle ters düşen bir durum değildir. Sosyal, sendikal ve insani haklar anlayışı, dünyanın her yerinde geliştirilmekte olan farklı ekonomik entegrasyon anlaşmalarının başarısının da başarısızlığının da belirlenmesinde aynı ölçüde önemlidir.

D. Küreselleşme ve Kamu Sektörü

Küreselleşme, öte yandan da, Devlet'in sosyal rolünü ciddi biçimde tehdit eden "serbest piyasa" ideolojisinin savunucuları için bir bahane olarak hizmet etmiştir. Bu saldırı, kamu sektörü ile özel sektör arasında bulunan ve gelişmiş ülkelerde İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşmuş konsensüsün bir parçası olan göreceli dengeyi bozmuştur. Refah Devletinin artık çöktüğüne dair, bunu reddedenler ve hala etkin olduğunu söyleyenler olsa da, çok şey söylenmiştir.

Özel sektörün "daha çok esneklik" taleplerini karşılamak üzere sosyal güvenlik sisteminin yeniden oluşturulmasına ek olarak, bir çok ülkede Devletin kamu hizmetlerinin sağlayıcısı olma rolüne karşı çıkmıştır. Bazı ülkelerde sosyal programların yürütülmesi, son çare olarak özel sektöre emanet edilmiştir.

Bir yandan, kamu sektörü kavramı etkisiz ve müsrif bir dev olarak görülürken, öte yandan özel sektör etkili ve sorumlu aktör olarak kabul edilmiş, ancak yanlışlıkla çok büyük tahribata yol açmıştır. Neredeyse ne kadar önemli olursa olsun kamu yatırımlarının gereksiz, ne kadar aptalca olursa olsun özel yatırımlarınsa akıllıca olduğunu düşünülmektedir. Bir çok durumda, ideoloji, gerçeklerin pragmatik sorgulamasının yerini almıştır. Sonuç olarak, bazı ülkelerde sağlık ve eğitim gibi son derece hayati önemi olan sektörler bile parçalanarak içi boşaltılmış ve aslında özel sektöre sunulmuştur.

Piyasa ekonomisinin savunucuları, uluslararası sendikacılık hareketini, bu politikaların, ekonomik analizlere dayanması gerektiğini savunmakla suçlamaktadır; oysa onlara göre bu analizler gerçeklerden tamamen uzaklaşmıştır. Bu yaklaşım, devleti, doğası gereği, bir ülkenin tamamen özel sektör tarafından oluşturulan kollektif refahı üzerinde bir yük olarak görmektedir. Ekonominin işleyişi ile ilgili bu anlayış, bir "ticari olmayan faaliyetler" sistemini (kamu sektörü) finanse eden bir "refah yaratıcı faaliyetler" sistemi (özel sektör) olduğu şeklindeki yanlış bir önerme üzerine kuruludur. Bu mantık çizgisine göre örneğin, genellikle bir kamu sektörü uygulaması olan "tatilde eğitim" verimsiz mi sayılacaktır?

Büyük bir güvenle, özel sektörün "doğal olarak" akıllıca, iyi düşünülmüş yatırımlar yaptığını ileri süren iflah olmaz "serbest piyasa" savunucuları, özel sektörden aldığı borçlarda ekonomik tatmin bulan kamu sektörünün anlamsız harcamalar yaptığını, üstelik de özel sektörü eleştirdiğini ileri sürmektedir. Sürekli, vurgulanan, yinelenen "kamu sektörünün küçültülmesi" emri, istihdam yaratma rolünü tamamen özel sektöre bırakarak, aynı dogmanın bir parçası olmaktadır. Dolayısıyla, bitmez tükenmez "kamu sektörünün özelleştirilmesi" kampanyası, genellikle umulanı verememiştir. Toplumların ve ekonomilerin bütünü ve karşılıklı bağımlılık halindeki parçaları olan özel sektör ve kamu sektörü arasında oluşturulan bu yapay ayırım, son derece tehlikelidir ve buna şiddetle karşı çıkılması gerekir.

Kamu açıkları ve kamu borçları sorunu da kamu sektörüne yöneltilen aralıksız saldırıların temelinde yatan unsurlardan biridir. Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan kamu maliyesini rasyonalize etme ihtiyacı, kamu harcamalarındaki kalıcı azalmaları haklı çıkarmak için, daha çarpıcı bir anlatımla, söz konusu kamu açığı ve kamu borcu sorunu, eğitim, sağlık ve sosyal programlar gibi bazı kamu hizmetlerine saldırmak için bile bir mazeret olarak kullanılmaktadır. "Kamu maliyesinin rasyonalizasyonu" diye savunuldukları halde, Devlet'in rolünün ortadan kaldırılmasına araç edilmektedir. Ve "bir lokma bir hırka" felsefesi, dışarıdan, UPF gibi bir örgüt tarafından empoze edilmezse, bu kez bizzat ulusal hükümetler tarafından ortaya atılmaktadır. Bu noktada, tek Avrupa parası Euro uygulamasının hiç de sancısız gerçekleşmediğini, yakınlaşma veya bir noktada birleşme ölçütünün, çeşitli hükümetleri bir çok kısıtlayıcı önleme başvurmak zorunda bıraktığını anımsamak gerekir.

Küreselleşme sonucu artan rekabetin, mali alanda da pek çok etkisi olmuştur. Güçlü işçi lobileri, hemen bütün vergilendirme biçimlerine, ama özellikle sosyal programları finanse eden, kaynakta (bordrodan) tahsil edilen vergilere yıllarca karşı çıkmıştır. Ayrıca serbest ticaret ve sermayenin serbest dolaşımı, vergi gelirlerinde olağanüstü bir erozyon ve buna bağlı bir sosyal açık yaratarak, ulusal vergi sistemleri arasında rekabete yol açmıştır. Her ülke, kendi önlemlerini en düşük ortak paydaya uyarlama baskısı altındadır. Ancak, şimdi gördüğümüz, bu stratejilerin, kamu sektörünü pek çok ülkede fon yükü altında boğmakta olduğudur.

Ticaret ve Yatırım Anlaşmaları ve Kamu Sektörü

Ticaret ve yatırım ile ilgili temel anlaşmalar, küreselleşmenin, kamu sektörünü de etkileyen bir özelliğidir.

Temel ticaret ve yatırım anlaşmaları ile eğitim vb. kamu hizmetleri arasındaki ilişki açık değildir. Ancak uluslararası ticaret ve yatırım anlaşmaları sadece ekonomiyi ilgilendirmez. Hepimizin toplumsal yaşamını; ayrıca özelleştirme de bazı kamu hizmetlerini etkiler. 1994 tarihli Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (HTGA-GATS), bütün hizmetlerin ticaretini kapsayan ilk çok taraflı anlaşmadır.

HTGA, hizmet sektöründeki ticaretin düzenli müzakereler yoluyla sürekli liberalize edilmesi taahhüdünü içermektedir. Bu anlaşma, sadece sınır ötesi ticareti değil ihracat piyasasında ticari varlık göstermek de dahil, hizmet sağlanmasının mümkün olan bütün yollarını amaçladığı için aynı zamanda bütün dünyada ilk karşılıklı yatırım anlaşmasıdır. Eğitim hizmetleri, özellikle yüksek öğretim hizmeti, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) himayesinde düzenli aralıklarla yapılan bu müzakere turlarının ayrılmaz parçası olmuştur. Bu kuruluşun özel dilinde eğitim, tıpkı ötekilere benzeyen ve hükümetlerin uyguladıkları mekanizmaları ve yabancı şirketlere olan açıklık derecelerini DTÖ'ye bildirmek zorunda oldukları her hangi bir piyasa haline gelmiştir. Bu uygulama yeni teknolojilerdeki hızlı gelişmenin hizmetler sektöründeki ticareti de artırıp hızlandırdığı bir dönemde yaşanmaktadır.

DTÖ, eğitim sektöründe, özellikle yüksek öğretim alanında uluslararası ticaretin güvenli ve doyurucu bir biçimde geliştiği kanısındadır. Gittikçe daha çok sayıda öğrencinin öğrenim için yurt dışına gitmesi, öğretmen ve araştırmacı değiş tokuşu ve bunlar arasındaki ilişki, uluslararası eğitim programı pi-

yasasındaki büyüme, üniversitelerin "yerel branşlarının" kurulması, değişik ülkelerden eğitim kuruluşları arasındaki uluslararası işbirliği mekanizmasının incelikli oluşumu ve gelişimi, bu eğilimin kanıtıdır.

Eğitim hizmetleri alanında uluslararası ticaret, değişik biçimler alabilmekte ve bu ticaretin liberalizasyonu da buna bağlı olarak farklı tepkiler yaratmaktadır. Örneğin, öğrenciler veya araştırmacılar arası değiş tokuşun geliştirilmesinin, bir kamusal eğitim hizmeti için, kapıların özel sektör tarafından uluslararası eğitim programları pazarına açılmasından çok daha farklı etkileri vardır.

HTGA'nın imzalanmasıyla birlikte bazı ülkeler, eğitim sektörlerini değişen ölçülerde uluslararası ticarete açmak konusunda anlaşmış olmaktadır. Bazı durumlarda bu, sektörün özelleştirilmesine yönelmiş artan bir baskıya dönüşebilmektedir. Kalkınma İçin Ekonomik İşbirliği Örgütü OECD bünyesinde benimsenen ve esas olarak geniş hizmet sektörünü kapsamayı da öneren Çoktarafli Yatırım Anlaşması (ÇYA-MAI), HTGA ile aynı dinamiklere sahiptir ve hizmet sektöründe ticaretin liberalize edilmesini amaçlamaktadır. OECD ülkelerinin hangi sektörü ne ölçüde liberalize edeceği, müzakerelerin tamamlanmasından sonra açıklık kazanacaktır.

ÇYA, bir tür ölüm demek olduğuna göre, şimdi gözler, bir çoktarafli yatırım düzenlemesinin çerçevesini oluşturacak yeni tartışmaların başladığı DTÖ'ye çevrilmiştir. DTÖ bünyesinde başlayan uluslararası ticaretin liberalizasyonu üzerine bir yeni müzakereler turu, kamu sektörünün başka alanlarını da kapsayacak ve etkileyecektir.

Yüksek nitelikli ve demokratik biçimde denetlenen kamu hizmetleri, uluslararası düzeyde bir sendikal öncelik ve küreselleşmenin doğru dürüst ve sorumlu bir şekilde yürütülmesini gerektiren alanlardan biridir.

E. Teknoloji

Enformasyon işleyiminde, iletişim ve ulaşımda teknolojik devrim, bir küresel üretim ve dağıtım ağının oluşmasını son derece kolaylaştırmıştır. Şirketlerin yan kuruluşlarıyla bütünleşmesini, ham madde ve malzeme sağlayıcıları ve müşterileri ile ilişki kurmasını da kolaylaştırmaktadır. İlle iç içe çalışmaya da fazla gerek olmadığından, çokuluslu şirketler için dünyanın bir çok yerinden yine dünyanın bir çok yeriyle iş yapmak mümkün olmaktadır.

İnternet dahil enformasyon teknolojisi kullanımı, büyük şirketlerin iş yapma yöntemlerini değiştirmiştir. Teknoloji ve beraberinde gelen yazılım, daha önce ticarete elverişli olmayan hizmetlerin ticaretini mümkün kılmaktadır. Bunun bir örneği, öğrencileri ile internet veya benzeri başka uzaktan öğrenim teknolojileri aracılığıyla ilişki kuran "sanal" üniversitelerin ortaya çıktığı eğitim sektörüdür.

Teknoloji kullanımı, sadece sınırları aşan bir çalışmayı kolaylaştırmakla kalmamış, çalışma ilişkilerini değiştirmiştir. Gittikçe çok daha fazla insan, evlerinde veya çağrı merkezlerinde çalışmaktadır. Üretim sistemleri de değişmektedir. Standart ürünlerin kitlesel üretimi yönündeki eski sistemlerin yeri, daha farklılaşmış, karmaşık ürünlerin daha kısa sürede üretilmesini sağlayan yöntemler almaktadır.

Teknoloji, küresel sermaye piyasasını bir gerçekliğe dönüştürerek, sermayenin dünya çapında hızla hareketini kolaylaştırmaktadır. Mali transferlerin birkaç saniye içinde yapılabilmesi gerçeği, sadece şirket davranışlarını değiştirmekle kalmamakta, mali spekülasyon ve istikrarsızlığı daha da artırmaktadır.

Üretimin oynaklığı ve hareketliliği, çalışanlar üzerinde büyük bir baskı oluşturabilir. Sendikalar için, yaklaşım ve stratejilerini yeniden gözden geçirerek bu yeni çevreyi kabul doğrultusunda yeni sorunlar yaratabilir. Örneğin bizzat sendikalar, ilişkide oldukları şirketlerin hızına ve etkinliğine ayak uydurabilmek için bu yeni teknolojileri kullanmaya başlayabilir. Bu teknolojiler uluslararası dayanışma bakımından son derece önemli olan iletişim olanğını artırmakta, bir çok sendika için bilgiye ulaşmayı daha mümkün hale getirmektedir (örneğin, büyük şirketler hakkında sürekli güncellenen bilgiler sağlamakta uzmanlaşmış web siteleri vardır).

Küreselleşmenin çalışanlar için anlamı

Bütün bunlar işçileri ve onların sendikalarını tehdit eden bir küreselleşmeye yol açmaktadır. Hükümetler, kuralsızlık ve kendi rollerini terk etme yönünde yoğun bir baskı altındadırlar. Oysa ulus ağırlıklı bir sistem, ulusal sosyal ve ekonomik politikalarla sosyal adalet ve ekonomik eşitliğin oluşturulmasına önemli ölçüde yardım etmiştir. Ulus temelli bu yaklaşım, şu anda ağır bir baskı altındadır. Ulusal kurumların rolünün azaltılmasına koşut olarak, küreselleşmeye doğru belirli bir kayma olmuştur, ama adalet ve eşitlik soru-

nuyla ciddi biçimde ilgilenecek ölçekte bir uluslararası çerçeve ve kurumsallaşma söz konusu değildir.

Sendikaların karşısındaki bir başka sorun, işverenin yapısındaki değişimdir. Sermayenin emekten çok daha hareketli olduğu bir dünyada, işveren örgütlerinin ve ilişkilerinin, istihdama yön değiştiren ve toplu sözleşme ilişkilerini tehdit eden farklı biçimleri oluşturulmuştur.

Kısmen, çokuluslu şirketlerin köksüz yapısının bir sonucu olarak, bazen "en iyi uygulama" adıyla, ama genellikle "çok kötü uygulama" olarak geliştirilen yeni işletme yöntemleri ve ülkelerin düşük sosyal ve çevresel standartlar ve bağımsızlığını yitirmiş sendikalarla tehdit edilmesi dahil pek çok şey değişmiştir. İstihdam ilişkilerindeki değişmeye paralel olarak, yeni emek örgütleri meydana getirilmiştir. Güvenilirliği olmayan istihdamın, taşeronlaşma, sözleşmeli iş gibi çeşitli örneklerinin uzun bir listesini yapmak mümkündür. Küreselleşme, çocuk işçi çalıştırma veya zorla çalıştırma gibi aşırı sömürü yöntemleriyle üretilen mallar ve piyasaların sorumluluğunu da artırmıştır.

Bütün bu değişimlerin bir sonucu olarak, örgütlü emeğin temel hedeflerinden biri olan, işçilerin haklarının, temel ortak standartlar oluşturularak rekabet konusu olmaktan çıkarılması, doğrudan saldırı hedefi haline gelmiştir. Rekabet edebilirlik ve esneklik, bütün dünyada işletmelerin yüksek sesle ilan edilen amaçlarıdır. Buna bağlı olarak işçileri de birbirleriyle gittikçe artan şiddette bir rekabete sürüklemekte, sosyal güvenlik ağını baskı altına almakta ve zaman zaman, işçilerin uzun mücadeleler sonucu elde ettikleri hakları sinsice aşındırmaktadırlar.

Bir çok politikacı tarafından da kabul edilen bu şirketsel gündeminin, daha çok iş ve daha yüksek yaşam standardı oluşturacağı öne sürülmektedir. Oysa bu program, bu varsayımın tersine, zenginle yoksul arasında, her ülkenin kendi içinde ve ülkeler arasında gittikçe daha çok bölünmüş bir dünyanın oluşmasına, bir küçük elit grubun refah ve gücünün artmasına karşılık, çoğunluğun yaşam standardının düşmesine, çok sayıda emekçi için artan bir güvensizliğe yol açmaktadır.

Uluslararası sendikacılık hareketi, küreselleşme sürecine, bir çok ülkede ulusal düzeyde oluşturulmuş sosyal koruma düzenlemeleri empoze etmenin; işçilerin ve onların örgütlerinin küresel ekonomiye ve bu sürecin demokratik bir çerçeveye oturtulmasına etkin bir şekilde katılmanın yollarını aramakta-

dır. Rekabetçi baskılar, nitelikli ürün ve hizmet üretmeleri için şirketlere daha çok, ama yatırımları cezbetmek ve korumak adına halklarının çıkarlarını gözden çıkarmamaları için hükümetlere daha az uygulanmalıdır. Emekçilerin hakları ve iyi çalışma koşulları, işçilerin başka işçilere karşı daha düşük nitelikli işler için zaten adeta ihaleye girdiği bir ortamda, rekabetçi baskılarla ihlal edilmemelidir.

Sendikaların küreselleşme çağında karşı karşıya olduğu sorun, yapısal değişim ve uyuma tam istihdam ve sosyal adaletten ödün vermeden ulaşılmasını sağlamaktır. Hükümetleri, dünyada ekonomik büyümenin artması ve daha dengeli dağılması yönünde acilen harekete geçmeleri gerektiğine ikna etmek zorundayız. Gerek bölgesel düzeyde gerek bütün dünyada, temel işçi haklarının güvencede olabilmesi için, ekonomik entegrasyonla ilgili her düzenlemeye bu hakların da dahil olması gerektiği açıktır.